

نوع مقاله: پژوهشی

صفحات ۴۳ - ۶۰

نگرش‌های اخلاقی اصلاح مدار مجازات‌های سالب آزادی اطفال و نوجوانان در حقوق ایران و انگلستان

سیده آمنه بنی‌هاشمی کهنکی^۱ مجتبی فرح بخش^۲

شادی عظیم زاده^۳ احمد رضانی^۴

چکیده

مقاله حاضر به موضوع مجازات‌های سالب آزادی در حقوق ایران و انگلستان پرداخته و درصدد تاکید بر این نکته است که کیفر سالب آزادی تنها نسبت به جرایم شدید در اطفال و نوجوانان و در صورت ضرورت حمایت از عموم باید استفاده شود، زیرا ممکن است آثار نامطلوبی را در آینده و روحیه آنان برجای گذارد و روند اصلاح و تربیت آنان را به تعویق اندازد. در سال‌های اخیر انگلستان برنامه‌های واکنشی متنوعی را در مبارزه با بزهکاری اطفال مقرر کرده و ضوابط خاصی را برای به کارگیری کیفر سالب آزادی برگزیده که جای این ضوابط در قوانین داخلی ایران خالی است. بررسی ضوابط و واکنش‌های موجود در سیستم حقوقی انگلستان که حاصل مطالعات گسترده قانونگذار انگلیسی است می‌تواند به عنوان یافته‌های مطالعات تطبیقی راهگشای قانونگذار در جهت اصلاح قوانین موجود و وضع مقررات مناسب در مورد اطفال بزهکار باشد.

واژگان کلیدی

نگرش اخلاقی، کیفر سالب آزادی (حبس)، اطفال و نوجوانان، ایران، انگلستان.

۱. دانشجوی دکتری حقوق کیفری و جرم‌شناسی، گروه حقوق، واحد شهر قدس، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

Email: Banihashemi2011@gmail.com

۲. استادیار دانشگاه شاهد تهران، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

Email: mo.farahbakhsh@yahoo.com

۳. استادیار و عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران جنوب، تهران، ایران.

Email: azimzadehshadi@gmail.com

۴. استادیار و عضو هیات علمی دانشگاه علم و فرهنگ، تهران، ایران.

. Email: ramezani@usc.ac.ir

تاریخ دریافت: ۹۷/۸/۵ پذیرش نهایی: ۹۷/۱۱/۱۳

طرح مسأله

در حقوق جزای کلاسیک مجازات‌ها توسط قانونگذاران جهت تامین اهداف نظام عدالت کیفری انتخاب می‌شوند. قضات نیز با تعیین مجازات‌ها به دنبال محقق کردن اهداف آن‌ها هستند. اهداف مجازات‌ها در راستای اهداف نظام عدالت کیفری است. وجود تنوع در مجازات‌ها یکی از پیش نیازهای تحقق این اهداف است. یکی از مهمترین واکنش‌ها در قلمرو عدالت کیفری حبس می‌باشد.

عوامل زیادی هستند که موثر بودن مجازات حبس را با تردید رو برو می‌کنند: نامناسب بودن و جرم‌زا بودن محیط زندان‌ها، ایجاد مشکلات مالی و اقتصادی و به وجود آمدن مشکلات اجتماعی و خانوادگی از جمله معایب و نقصان‌های مجازات حبس می‌باشند. (محدث، ۱۳۸۸، ص ۴۳)

درگستره سیاست جنایی ایران نیز، کیفی‌های جایگزین زندان را برای پاسخ دهی به اطفال بزهکار با توجه به استانداردهای بین‌المللی مورد توجه قرار داده‌اند. زیرا به رسمیت شناختن الگوی بازپروری و به کارگیری تدابیر اصلاحی- درمانی می‌تواند نقش بسزایی در پیشگیری از تکرار جرم این دسته ایفا کند.

استانداردهای عدالت کیفری اطفال

به موجب استانداردهای بین‌المللی رویکرد کاهش توسل به مداخلات قانونی، قضازدایی، و اتخاذ تدابیر عینی که شامل بسیج همگانی تمام منابع از جمله خانواده، گروه‌های جامعه، مدرسه‌ها و سایر موسسات اجتماعی است از جمله اصول مهم در اجرای عدالت نوجوانان است. در استانداردهای عدالت کیفری اطفال شیوه دادرسی اطفال و نوجوانان دارای تفاوت‌های متعددی با شیوه دادرسی بزرگسالان می‌باشد. از جمله این که پلیس و قضاتی که معمولاً در دادرسی اطفال فعالیت دارند، باید از طریق ایجاد دوره‌های آموزشی با علوم مختلفی از قبیل روان‌شناسی کودک، مددکاری اجتماعی و جرم‌شناسی آشنایی کاملی داشته باشند. دادرسی باید کاملاً غیرعلنی و با حفظ حریم اطفال انجام گیرد. در اصلاحات قانون مجازات اسلامی و قانون آیین دادرسی کیفری در مواد مربوط به اطفال و نوجوانان بیشتر این موارد مورد توجه قانونگذار بوده است.

با تصویب قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، رویکرد جنایی تقنینی ایران با توجه به انتقادات وارده و پژوهش‌های صورت گرفته و نیز با اقتباس از مقررات بین‌المللی، این بار سیاست بازپروری مد نظر قرار گرفت به طوری که در قانون یاد شده، فصل مستقلی برای مجازات‌ها و اقدامات تامینی و تربیتی اطفال و نوجوانان در نظر گرفته شد، (هرچند که در سیاست جنایی ایران به مرحله کنش در مبارزه با بزهکاری اطفال و نوجوانان توجه زیادی نشده

است)، در فصول و مواد متفرقه ای به جرایم و مجازات های این گونه افراد توجه ویژه ای مبذول گردید تا جایی که به موجب ماده ۹۱، حتی جرایم مستوجب مجازات های حد و قصاص نیز با احتیاط بیشتری نسبت به افراد بالغ کمتر از ۱۸ سال مقرر شد.

کودکان و نوجوانان در سیستم عدالت کیفری انگلستان دارای برخی حقوق قانونی هستند علاوه بر حقوقی که در مقررات داخلی مقرر گردیده اند (از جمله قانون حقوق بشر ۱۹۹۸)^۱ تعدادی از کنوانسیون ها، استانداردها، معاهدات و قواعد بین المللی وجود دارند که مقرراتی را در مورد سیاست و رویه عدالت کیفری خاص نوجوانان ارائه می کنند. معروف ترین این اسناد، عبارتند از: قواعد حداقل استانداردهای سازمان ملل در مورد اجرای عدالت کیفری خاص اطفال و نوجوانان (قواعد بیجینگ ۱۹۸۵)^۲، رهنمودهای سازمان ملل برای پیشگیری از بزهکاری اطفال و نوجوانان (رهنمودهای ریاض ۱۹۹۰)^۳ و قواعد سازمان ملل برای حمایت از نوجوانان محروم شده از آزادی (قواعد JDP ۱۹۹۰)^۴. شاید بتوان مهمترین این مقررات بین المللی را کنوانسیون حقوق کودک سازمان ملل متحد (۱۹۸۹)^۵ دانست.

بررسی اجمالی تحولات مربوط به قانون اطفال و نوجوانان بزهکار در حقوق ایران و انگلستان

گسترش فرآیند جرم زدایی از رفتارهای جنایی که به صورت انحراف و کجروی در جامعه تحول یافته و به جای اعمال سیاست ارباب و تنبیه از مکانیسم های درمانی - اصلاحی برای رفع آن ها استفاده کرده مرهون رشد علوم اجتماعی در طول یکصد سال اخیر دانست. نظام دادرسی خاص اطفال و نوجوانان به شکل مطلوب خود تنها دارای تاریخچه ای یکصد ساله می باشد که به آستانه قرن بیستم، یعنی زمانی که اولین دادگاه اطفال بزهکار در سال ۱۸۹۹ در شیکاگو تاسیس گردید باز می گردد. (مهرا، ۱۳۸۶، ۴۲)

بررسی اجمالی تحولات مربوط به اطفال و نوجوانان بزهکار در نظام حقوقی ایران

تغییر مهمی که در قانون مجازات اسلامی سال ۱۳۹۲ روی داده این است که مجازات های تعزیری برای افراد زیر ۱۸ سال با افراد بالای ۱۸ سال متفاوت خواهد بود همچنین دیگر افراد زیر ۱۸ سال به زندان محکوم نشده و به مراکز تربیتی همچون کانون اصلاح و تربیت

1 - Human Rights Act 1988

2 - United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (the Beijing Rules, 1985)

3 - The United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency (the Riyadh Guidelines, 1990)

4 - The United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty (the JDL Rules , 1990)

5 - United Nations Convention on the Rights of the Child (UNCRC, 1989)

منتقل می شوند.

یکی دیگر از تحولات ماهوی قانون جدید مجازات اسلامی، پاسخ دهی به پدیده بزهکاری اطفال و نوجوانان می باشد. که این تحول را باید در راستای پیوستن ایران به کنوانسیون حقوق کودک، بهره جستن از تدابیر سایر اسناد بین المللی از جمله قواعد پکن، رهنمودهای ریاض و لحاظ اثرات برگزاری کارگاه ها و همایش های مختلف در زمینه حقوق کودک و نوجوان توسط قوه قضاییه با همکاری سازمان یونیسف دانست که نتیجه آن علاوه بر اصلاحات حاکم در نظام قضایی زمینه ساز واکنش اجتماعی در پاسخ دهی به بزهکاری اطفال را فراهم نمود که رویکردی جدید در کشور محسوب می شود و مبتنی بر اصول حاکم بر «دادرسی ترمیمی» می باشد. (فرهودی نیا، ۱۳۹۴، ص ۱۲۰)

در واقع شکست تئوری اصلاح و درمان زندان که به ناکامی اهداف منتسب به این کیفر در نظام جزایی ایران و سایر نظام ها منجر شده است، جنیش سیاست جنایی را به سمت اجتناب از اعمال مجازات سالب آزادی و گرایش به اندیشه زندان زدایی هدایت نموده است. (نجفی توانا، ۱۳۸۹، ص ۱۸۳)

امروزه مقام قضایی برای اطفال و نوجوانان بین ۹ تا ۱۸ سال در مواردی که تشخیص دهد، نگهداری در کانون اصلاح و تربیت را به جای مجازات حبس در نظر می گیرد.

استفاده از جایگزین های کیفی می تواند به عنوان روشی موثر در جهت نیل به تمامی اهداف فوق تلقی شود چرا که اعمال مجازات در قالبهای سنتی حبس بدون توسل به اقدامات اصلاحی و تربیتی می تواند آثار بسیار سوئی را در شخصیت بزهکاران نوجوان به همراه داشته باشد. (حجتی، ۱۳۸۰، ص ۲۲)

بررسی اجمالی تحولات مربوط به اطفال و نوجوانان بزهکار در نظام حقوقی انگلستان

در زمینه برخورد با جرایم اطفال و نوجوانان در سال های اخیر همچنان که مساله پیشگیری در مبارزه با بزهکاری اطفال در نظام حقوقی انگلستان مورد توجه است می توان آثار سزاگویی را به صورت پررنگ تری نسبت به قبل مشاهده نمود و از سال ۱۹۹۸ به این سو با تصویب قوانین شدیدتر به این سزاگویی جنبه قانونی نیز داده شده است.

اما تغییر و تحولات سیاست گذاری در زمینه بزهکاری اطفال به تصویب دو قانون مهم جرم و بی نظمی مصوب ۱۹۹۸ و قانون دادرسی اطفال و دلایل جزایی مصوب ۱۹۹۹ منجر شد که موجبات تغییرات گسترده را در سازمان دادرسی اطفال فراهم آورد. (پاک نهاد، ۱۳۸۵، ص ۲۵)

قانون جرم و بی نظمی ۱۹۹۸ انگلستان به طور کلی مقرر می دارد که هدف نظام عدالت کیفری اطفال مبارزه سریع با بزهکاری اطفال است. بدین ترتیب اساس سیستم جدید عدالت نوجوانان را «مداخله همه جانبه زودرس تشکیل می دهد. در نظام حقوقی انگلستان در زمینه

مبارزه با بزهکاری اطفال و نوجوانان برخلاف نظام حقوقی در ایران که توجه و امکانات و هزینه زیادی در مرحله پیشگیری اختصاص نمی دهد برای پیشگیری از وقوع بزهکاری در اطفال قوانین ویژه ای وضع کرده است. این قانون یک سلسله اختیارات و قراردادهای جدید را در مبارزه با بزهکاری ایجاد نمود: از جمله قراردادهای علیه والدین کودک، قراردادهای تامینی و ایمنی کودک، و قراردادهای منع رفت و آمد کودک که اساساً جهت دسترسی سریع تر به عدالت نوجوانان به کار گرفته می شوند. به علاوه سیاست‌ها و رویه‌های قبلی که مبتنی بر اجتناب از مداخله نظام کیفری در قبال اطفال بزهکار بودند کنار گذاشته شدند. مواد ۶۵ و ۶۶ قانون جرم و بی نظمی ۱۹۹۸ اخطار رسمی را لغو نمود و به جای آن مبنای قانونی برای توبیخ و اخطار رسمی را وضع کرد. (مهرا، ۱۳۸۶، ص ۹۰)

سیستم کنونی عدالت کیفری انگلستان دیدگاه‌های بدبینانه‌ای نسبت به جرایم نوجوانان داشته و از این رو آمار محکومیت‌های کیفری نوجوانان را به میزان چشمگیری افزایش داده است. به علاوه سیستم عدالت کیفری در این روند سزاگویی به گونه‌ای دچار بی عدالتی شده است و به رغم این که تحقیقات بیانگر افزایش نرخ جرایم نوجوانان از نظر شدت و میزان نیست، سیستم همچنان به اجرای دیدگاه‌های سزاگرایی خود اصرار دارد.

مجازات محدود کننده و سالب آزادی در زمینه اطفال و نوجوانان بزهکار در نظام عدالت کیفری

الگوی عدالت کیفری ضمن تأکید بر ضرورت محاکمه اطفال در فرایند کیفری متداول که عمدتاً برای بزرگسالان بزهکار تدارک دیده شده است، تفاوت‌های روان شناختی، جامعه شناختی و زیست شناختی میان اطفال و بزرگسالان را نادیده می گیرد و با تمرکز بر مفهوم مسئولیت کیفری و عناصر آن، به توجیه واکنش‌های کیفری سخت گیرانه نسبت به اطفال بزهکار می پردازد. (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۷۸، ص ۴۵)

مجازات‌های محدود کننده و سالب آزادی اطفال و نوجوانان در نظام حقوقی ایران

امروزه سلب آزادی به عنوان آخرین راه کار توسط مقام قضایی در نظام‌های عدالت کیفری مورد استفاده قرار می گیرد.

به موجب اصل ۳۹ قانون اساسی و ماده ۳۷ پیمان نامه حقوق کودک نیز به منع هتک حیثیت و حرمت و عدم بازداشت و دستگیری و زندانی شدن طفل دلالت دارد مگر به موجب قانون و تنها به عنوان آخرین راهکار.

در مواد ۸۸ و ۸۹ قانون مجازات اسلامی سال ۱۳۹۲ قانونگذار از نگهداری در کانون اصلاح و تربیت به جای زندانی کردن اطفال و نوجوانان بزهکار، در صورت وجود شرایط و تشخیص مقام قضایی استفاده کرده است.

مجازات‌های سالب‌آزادی در زمینه اطفال و نوجوانان بزهکار در نظام حقوقی انگلستان
کیفر کودکان و نوجوانان بزهکار از طریق موسسات نگهداری کودکان ابداع شده است. از
زمان تاسیس نخستین موسسه کیفری انحصاری برای کودکان، در قسمت کودکان زندان پارک
هرست ویژه پسران در سال ۱۸۳۸، ابتکارات سیاسی و پیشرفت‌های حقوقی و تجارب مربوط به
حبس اطفال اشکال سازمانی یکپارچه‌ای را ایجاد و تثبیت نموده‌اند. مدارس بازپروری و صنعتی
نیمه قرن نوزدهم، زندان‌های نوجوانان در اوایل قرن بیستم، مدارس خاص که در دهه ۱۹۳۰
تشکیل شدند، خانه‌های اجتماعی همراه با آموزش که با قانون کودکان و نوجوانان ۱۹۶۹
تاسیس گردیده‌اند، مراکز مراقبت که در اوایل دهه ۱۹۷۰ گسترش پیدا کرده‌اند. (مهرا،
۱۳۸۶، ص ۸۸)

۲-۱- دستگیری بر طبق ضوابط قانونی

ماده ۳۷ کنوانسیون حقوق کودک مؤید این مطلب است که دستگیری باید به عنوان
آخرین راه کار و برای کوتاه‌ترین زمان ممکن صورت گیرد.

دستگیری اطفال و نوجوانان بزهکار در نظام حقوقی ایران

در ایران به موجب اصل ۳۹ قانون اساسی و ماده واحده حفظ آزادی‌های مشروع،
دستگیری باید قانونی و مطابق با قانون باشد. دستگیری نباید به عنوان کنار گذاشتن
موقت فرد از جامعه، پاک‌سازی محیط یا شیوه‌ای از مجازات استفاده شود. حقوق اشخاص
دستگیر شده باید به محض دستگیری برای کودک توضیح داده شود.

در حقوق ایران در مقررات ناظر به رسیدگی دادگاه‌های اطفال و نیز در لایحه پیشنهادی
قانون تشکیل دادگاه اطفال و نوجوانان به جز در تبصره ماده ۱۵ این لایحه درخصوص معرفی
بی‌درنگ طفل یا نوجوان پس از دستگیری در جرایم مشهود توسط ضابطان دادگستری به قضات
دادسرا یا دادگاه اطفال حسب مورد، اشاره‌ای نشده است. (مؤذن زادگان، ۱۳۸۳، ص ۱۳۹)

دستگیری اطفال و نوجوانان بزهکار در نظام حقوقی انگلستان

در انگلستان اداره پلیس با امکانات خاص جهت نگهداری متهمان پیش‌بینی شده است. به
موجب ماده ۳۰ قانون ۱۹۸۴ هر گاه شخصی در محلی غیر از اداره پلیس، دستگیر شود اعم از
این که توسط خود ضابط و یا به وسیله شهروندان معمولی دستگیر شده و به ضابطان تحویل
داده شده است باید توسط ضابطان در سریع‌ترین زمان ممکن پس از دستگیری به اداره پلیس
انتقال یابد.

۲-۲- احضار یا جلب اطفال (از طریق ولی یا سرپرست قانونی یا خود طفل)

یکی از وظایف اساسی و راهبردی مراجع ذی صلاح انتظامی و قضایی در دادرسی ویژه
اطفال، قضا‌دایی یا پرهیز از ورود اطفال و نوجوانان در عرصه دادرسی رسمی کیفری، یا اجتناب

از تحقیقات و محاکمه رسمی یا در صورت ضرورت ورود ایشان به فرایند رسمی دادرسی کیفری به حداقل رساندن مواجهه با اطفال و نوجوانان است. ماده ۱۱ حداقل قواعد استاندارد سازمان ملل برای دادرسی ویژه اطفال و نوجوانان صراحت به این قاعده دارد. (عباچی، ۱۳۸۰، ص ۵۷)

احضار یا جلب طفل در نظام حقوقی ایران

در ایران عمدتاً ضابطان عام مجری جلب متهم هستند و شهروندان صرفاً می‌توانند به ضابطان دادگستری در جلب متهم کمک کنند، در ایران در پی تعقیب و گریز و ورود متهم به مکان خصوصی امکان ورود پلیس به این مکان وجود ندارد و نیازمند تصریح قانونی یا دستور صریح مقام قضایی می‌باشد.

پس از صدور دستور جلب متهم، اجرای آن نیازمند رعایت شرایطی است. در ایران، اجرای دستور جلب متهم از سوی ضابطان دادگستری در حوزه قضایی دادگاه یا دادسرای صادرکننده آن اعمال می‌شود.

احضار یا جلب طفل در نظام حقوقی انگلستان

در انگلستان تمامی قلمرو این کشور محل اجرای جلب از سوی پلیس است. اما در انگلستان شهروندان به تنهایی اختیار جلب متهم را دارند. در انگلستان در پی تعقیب و گریز و ورود متهم به مکان خصوصی، امکان ورود پلیس به این مکان برای جلب متهم وجود دارد، در انگلستان در همه جرایم با شرایطی پلیس می‌تواند هنگام جلب متهم از سلاح استفاده کند.

۲-۳- بازداشت اطفال و نوجوانان بزهکار

بند ب ماده ۳۷ از کنوانسیون حقوق کودک این امر را به صراحت مطرح کرده است که بازداشت باید به عنوان آخرین راهکار باشد و جایگزین‌ها باید نخست مد نظر قرار گیرند.

بازداشت اطفال و نوجوانان بزهکار در نظام حقوقی ایران

در نظام حقوقی ایران، بازداشت باید قانونی و به موجب قانون باشد (اصل ۳۲ قانون اساسی و ماده واحده حقوق شهروندی و حفظ آزادی‌های مشروع).

در تبصره ماده ۱۵ لایحه رسیدگی به جرایم اطفال و نوجوانان و ماده ۲۸۵ آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲، به منظور جلوگیری از بازداشت اطفال توسط ضابطان دادگستری، پیش‌بینی شده است که طفل یا نوجوان پس از دستگیری، باید فوراً به دادسرا یا دادگاه ویژه اطفال و نوجوانان معرفی شود و انقضای وقت اداری یا روز تعطیل نیز مانع از این الزام نخواهد بود. همچنین در قانون مجازات اسلامی سال ۱۳۹۲ برای متهمان بین ۹ تا ۱۵ سال هیچ‌گونه تدبیر بازداشت موقت پیش‌بینی نشده است و به جای آن سپردن متهمان این گروه سنی به والدین یا سرپرست قانونی یا در فقدان آنان به هر شخص حقیقی یا حقوقی که دادگاه مصلحت بداند، پیش‌بینی شده است (حسینی، ۱۳۸۳).

در مورد متهمان بین ۱۵ تا ۱۸ سال نیز بر استفاده از شیوه‌های جایگزین بازداشت موقت تأکید کرده‌اند. در ماده ۱۸ لایحه رسیدگی به جرایم اطفال و نوجوانان و ماده ۲۸۷ قانون آیین دادرسی کیفری سال ۱۳۹۲ نامبرده برای متهمان بین ۱۵ سال تا ۱۸ سال تمام نیز استفاده از راهکارهایی چون سپردن به والدین یا سرپرست قانونی، اخذ کفیل و در صورت عجز از معرفی کفیل یا در جرائم علیه امنیت و یا جرایمی که مجازات قانونی آن اعدام یا حد یا قصاص یا بیش از خمس دیه کامل و یا ۳ سال یا بیش از ۳ سال حبس است - نگهداری موقت در کانون اصلاح و تربیت توصیه شده است.

بازداشت اطفال و نوجوانان بزهکار در نظام حقوقی انگلستان

لازم به ذکر است که سه نوع مجازات بازداشت محور برای مجرمان زیر ۲۱ سال در نظام حقوقی انگلستان اعمال می‌شود:

الف) حکم نگهداری و کارآموزی^۱. طبق ماده ۱۰۰ قانون اختیارات دادگاه‌های کیفری (تعیین کیفر) سال ۲۰۰۰ مخصوص مجرمان زیر ۱۸ سال که مرتکب جرایم نسبتاً شدیدی شده باشند که قاضی تشخیص دهد اعمال دیگر مجازات‌ها کافی نیست. حداکثر مجازات مقرر برای این دسته از بزهکاران ۲ سال نگهداری در مراکز مخصوص است. بزهکاران ۱۰ تا ۱۱ سال به هیچ عنوان به مجازات‌های بازداشتی محکوم نمی‌شوند.

ب) بازداشت و نگهداری در موسسه بزهکاران جوان^۲ مذکور در ماده ۹۶ ق.ا.د. ۲۰۰۰، مخصوص مجرمان بین ۱۸ تا ۲۱ سال سن است. حداقل زمان حبس در این مورد ۲۱ روز است. در مورد حداکثر مدت مجاز برای اعمال حبس در مورد مجرمانی که به سن ۱۸ سال رسیده‌اند، قاعده این است که می‌توان همان مجازاتی را که برای بزهکاران بزرگسال اعمال می‌شود، تعیین کرد ولی رویه معمول رعایت حداکثر ۲ سال است. (هانگرفورد ولچ، ۲۰۰۹، ص ۹۸)

بازداشت بلندمدت^۳ مذکور در ماده ۹۱ ق.ا.د. ۲۰۰۰: این نوع حبس مخصوص مجرمان زیر ۱۸ سال است که مرتکب جرایم واقعاً شدید شده‌اند. طول مدت نگهداری می‌تواند کاملاً شبیه حبس بزرگسالان باشد حتی در خصوص حبس ابد. معمولاً مدت زمان تعیینی بر اساس این ماده بیش از ۲ سال می‌باشد که البته نیمی از آن را بزهکار ختمایب در حبس سپری کند. جرایم شدید ذکر شده عبارتند از: جرایم قابل مجازات با ۱۴ سال حبس به بالا، تجاوز جنسی، انجام اعمال جنسی با اطفال و افراد کم سن و سال و ...

1 - Detention and training order (DTO)

2 - Detention in a young offender institution

3 - Long - term detention

۲-۴- سپردن طفل و نوجوان بزهکار به والدین جهت مراقبت تحت نظر دادگاه

محیط خانواده نقش موثری در شکل گیری نظام رفتاری و شخصیتی اطفال ایفا می کند در این محیط است که طفل رشد پیدا کرده و نوع و ماهیت رفتاری وی شکل می گیرد. به همین جهت در شماری از اسناد بین المللی مانند میثاق بین المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ۱۹۶۶ «خانواده به عنوان عنصر طبیعی و اساسی جامعه» معرفی شده است.

سپردن طفل و نوجوان بزهکار به والدین یا سرپرست قانونی در نظام حقوقی ایران

در نظام حقوقی ایران در زمینه اطفال و نوجوانان بزهکار ماده ۸۸ قانون مجازات اسلامی سال ۱۳۹۲ مقرر می دارد: درباره اطفال و نوجوانانی که مرتکب جرائم تعزیری می شوند و سن آن ها در زمان ارتکاب، نه تا پانزده سال تمام شمسی است حسب مورد، دادگاه یکی از تصمیمات زیر را اتخاذ می کند:

تسليم به والدین یا اولیا یا سرپرست قانونی یا اخذ تعهد تأديب و مواظبت در حسن اخلاق طفل یا نوجوان

(در این قسمت می بینیم که تعهد تأديب و مواظبت و حسن اخلاق بیان شده است امری شایع و عرفی که تابحال شاهد انجام آن در مکان های های مختلف همچون مدارس بوده ایم، که ظاهراً جنبه بازدارندگی آن نیز قوی می باشد)

سپردن طفل و نوجوان بزهکار به والدین در نظام حقوقی انگلستان

الف: قرار آزادی توأم با مراقبت

در نظام حقوقی انگلستان یکی از انواع مجازات ها روش «آزادی توأم با مراقبت» می باشد که برای اولین بار در سال ۱۸۴۰ میلادی در انگلیس اجرا گردید. اطفال کمتر از ۱۵ سال که محکوم به مجازات مرگ می شدند تحت هدایت و حمایت روحانیون مسیحی قرار گرفته، مجازات اعدام در مورد آنان اجرا نمی شد. قرار آزادی توأم با مراقبت و راهنمایی، در مواردی که جرم از جرایم جدی نباشد بیشترین کاربرد را دارد و پیش از این که طفل به مؤسسه و یا نهاد اعزام گردد این تصمیم در مورد او اعمال می گردد.^۱

ب: قرار ویژه والدین^۲

یکی دیگر از اصلاح سیستم دادرسی اطفال، احیاء مسوولیت والدین در حفظ اطفال خود از عوامل مجرمانه بود. در جهت اجرای این امر قرار ویژه والدین معرفی شد. مطالعات وزارت کشور انگلستان نشان داده است اطفالی که در سطح پایین یا متوسطی از نظارت والدین قرار دارند، بیش از دو برابر اطفالی که در سطح بالای نظارت می باشند، در معرض عوامل جرمزا قرار

1. Beijing Rules-Article(18-1)b

2 . parenting order

می‌گیرند. قرار ویژه والدین در یکی از شرایط ذیل صادر می‌گردد: (پاک نهاد ، ۱۳۸۵ ، ص ۳۴)
 همراه با قرار توام با مراقبت از کودک.
 به همراه صدور قرار ویژه رفتار ضد اجتماعی یا قرار ویژه مجرمان جنسی.
 وقتی طفل یا نوجوان محکومیت یافته است.
 زمانی که شخص براساس مواد ۴۴۳ و ۴۴۴ قانون آموزش مصوب ۱۹۹۶ محکومیت یافته است.

قانون انگلیس (۱۹۹۸) ترتیب وظایف والدین را معین کرده است. این قانون علیه والدینی وضع شده که فرزندانشان از مدرسه فرار می‌کنند یا مرتکب جرم می‌شوند. این قانون تعهداتی را بر عهده والدین قرار داده است؛ تعهداتی همچون شرکت هفتگی در سمینارها، و یا نظارت دقیق بر فرزندان در طول ۳ ماه. اجرای این تعهدات توسط یک مددکار اجتماعی یا مأمور وزارت دادگستری بررسی و تأیید می‌شود. (زینالی ، ۱۳۸۱ ، ص ۴۹)

۲-۵- موسسات نگهداری و مراقبت اطفال و نوجوانان بزهکار و اجراکننده تصمیمات دادگاه
 باید توجه داشت، زمانی که در یک بستر و نظام دادرسی تخصصی و ویژه قاضی به این نتیجه می‌رسد، نگهداری در کانون اصلاح و تربیت به مصلحت کودک و نوجوان است. چنین پاسخی در راستای بازپروری و جامعه پذیر نمودن اوست به ویژه زمانی که محیط خانواده در بزهکاری کودک نقشی اساسی ایفا می‌کند و در واقع کودک، قربانی تربیت ناصحیح والدین خویش بوده سپردن طفل به والدین منطقی نیست. در این شرایط کانون اصلاح و تربیت را می‌توان به مثابه یک شخص حقوقی دانست که جایگزین خانواده اصلی می‌شود و وظیفه تربیت طفل را برعهده می‌گیرد. (حسینی ، ۱۳۹۴)

موسسات نگهداری اطفال و نوجوانان بزهکار در ایران

در مواد ۸۸ ، ۸۹ و ۹۰ قانون مجازات اسلامی سال ۱۳۹۲ از نگهداری طفل بزهکار در صورت دارا بودن شرایطی در کانون اصلاح و تربیت سخن به میان آمده است.

به نظر می‌رسد بند ۸۸ ماده ۸۸ در خصوص کودکان ۱۲ تا ۱۵ سال تمام را اقدامی تربیتی و تامینی دانست زیرا ، اولاً در جرائم شدید این تدبیر مورد نظر مقنن قرار گرفته است ثانیاً ، مقنن در صدر ماده ۸۸ عنوان تصمیم را بر اعمال کودکان تا ۱۵ سال گذاشته است که جنبه تربیتی و مدرسانی دارد. ثالثاً به نظر می‌رسد مقنن کودکی را که در سن ۱۲ تا ۱۵ سال مرتکب اعمال شدیدی (جرم تعزیری درجه یک تا پنج) می‌شود دارای حالت خطرناک محسوب کرده ضمن این که خود کودک نیز در معرض خطر است باید پیشگیری از جرم نیز مد نظر قرار گیرد لذا با این تدبیر یعنی نگهداری وی در کانون اصلاح و تربیت هدفی را در پیش گرفته تا حالت خطرناک کودک از بین رفته یا حداقل کنترل شود.

ولی در خصوص ماده ۸۹ به نظر می رسد که نگهداری در کانون اصلاح و تربیت به عنوان مجازات است زیرا اولاً، مقنن در صدر ماده ۸۹ صراحتاً عبارت «مجازات» را به کار برده است ثانیاً، واکنش های قابل اعمال برای گروه سنی ۱۵ تا ۱۸ سال همه از انواع مجازات های قابل اعمال برای بزرگسالان است مانند جزای نقدی که هر چند جایگزین حبس هستند ولی عنوان مجازات را دارند بنابراین می توان به این نتیجه رسید که بند ث ماده ۸۸ از نوع اقدامات تامینی و تربیتی است و بندهای ماده ۸۹ از نوع مجازات ولی از نوع تخفیف یافته است.

موسسات نگهداری و مراقبت اطفال و نوجوانان بزهکار در انگلستان

پیش از آغاز توضیح در مورد انواع حبس های اعمالی بر مجرمان جوان در انگلستان دو نکته قابل ذکر است. اول این که محل بازداشت مجرمان جوان و بزرگسال از یکدیگر جدا بوده و آنان در شرایط زندان بزرگسالان قرار ندارند و دیگر این که حکم نگهداری و کارآموزی مجرمان جوان برخلاف مجازات های حبس بزرگسالان قابل تعلیق نیست. (هانگرفورد ولچ، ۲۰۰۹ ص ۸۹)

الف: مرکز نگهداری اطفال و نوجوانان بزهکار انگلستان

مرکز نگهداری نوجوانان بزهکار انگلستان، مرکزی است که برای افراد زیر ۲۵ سال به تکلیف قانونی ماده ۲۱۴ قانون ق.ع.ک تاسیس شده است. در این مرکز جوانان بزهکار تحت نظر مامور مراقبتی موظف به انجام حرفه مناسب یا دستورالعمل های خاص رفتاری هستند. مجموع ساعات حضور در هر مرتبه باید بین ۱۲ تا حداکثر ۳۶ ساعت باشد. (هانگرفورد ولچ، ۲۰۰۹، ص ۷۵) در این جا توضیحات مختصری در مورد راهنمایی های شورای راهنمایی تعیین کیفر انگلستان در خصوص نحوه تعیین کیفرهای اجتماعی اشاره می کنیم. (شورای تعیین کیفر، دسامبر ۲۰۰۴، ۴۰۹) این شورا به قاضی کیفری در خصوص موارد انتخاب مقررده ها و شروط اجرایی آن ها و همچنین چگونگی انتخاب ترکیبی آن ها با هم (البته فقط برای بزهکاران بالای ۱۸ سال) معیارهایی پیش بینی می کند که عناوین آن به شرح زیر است:

لحاظ کردن اهداف کلی تعیین کیفر

مناسب (ترین) بودن (برای هر بزهکار به صورت شخصی با توجه به توانایی های وی بررسی می شود)

توجه به میزان تحدید آزادی بزهکار (که متناسب با شدت جرم ارتكابی سنجیده می شود)

سازگاری (امکان ترتیب احکام با همدیگر)

لحاظ کردن خطر ارتكاب مجدد جرم

قابلیت اجرای مجازات نسبت به مقتضیات منطقه ای (مقبولیت و بهتر اجراشدن هر یک از این مقررده ها ممکن است از محله ای به محله دیگر و منطقه ای به منطقه دیگر متفاوت باشد) (Juvenile Delinquency /World YOUTH Report ,2010,p37).

در این جا به تعدادی از مراکزی که به اصلاح و بازپروری و نگهداری نوجوانان بزهکار می‌پردازند اشاره می‌کنیم.

ب: مراکز آموزش مطمئن / تضمینی

مراکز کوچکی با برنامه‌های مناسب، بر مبنای قانون، تحصیلات و بازآموزی شامل دوره‌های مراقبت‌های اجتماعی و بهداشتی که توسط متصدیان بخش خصوصی طبق قراردادهای وزارت کشور کنترل می‌شوند. (همان، ۳۸)

ج: اسکان امن محلی^۱

خانه‌های کوچکی برای پسران بین ۱۲ تا ۱۴ سال و یا دختران تا سن ۱۶ سال با توجه به نیازهای فیزیکی، عاطفی و رفتارهای آن‌ها که توسط پارلمان‌های خدمات اجتماعی محلی کنترل می‌شود. (همان)

د: موسسات بزهکاران نوجوان

مراکز با ظرفیت‌تر برای افراد بین ۱۵ تا ۲۱ سال که تحت نظارت پلیس و دادگاه بوده و هدف عمده آن جلوگیری از تخلف و کاهش ارتکاب مجدد جرم است و توسط خدمات زندان اداره می‌شود. (همان)

۲-۶- نهاد حبس خانگی

نگهداری نوجوان در موسسات نهادی از قبیل قانون اصلاح و تربیت آثار زیناباری دارد و برای جلوگیری از این امر است که در قاعده ۱۸ از قواعد پکن (حداقل قواعد استاندارد سازمان ملل برای دادرسی ویژه نوجوانان) فرستادن نوجوان به یک موسسه همواره به عنوان آخرین راه چاره و برای حداقل مدت زمان لازم می‌باشد، لذا برای پیشگیری از مضرات زندان، قانون یا موسسات دیگر، دادگاه اطفال حکم حبس در منزل صادر می‌کند.

حبس خانگی نوجوانان بزهکار در نظام حقوقی ایران

قانونگذار در سال ۱۳۹۲ در تبصره ۲ ماده ۸۹ قانون مجازات اسلامی از عنوان اقامت در منزل استفاده کرده است نه حبس در منزل که اقدامی هوشمندانه و قابل تحسین است و با توجه به نظریه برجسب زنی در تحقیقات جرم‌شناسی این عبارت (اقامت در منزل) دارای بار منفی کمتری است.

مراقبت ممکن است به وسیله اعضای انجمن‌های خیریه یا مددکاران اجتماعی مانند روش آزادی با مراقبت به عمل آید یا این که مراقبت از راه دور به وسیله دستگاه الکترونیکی انجام شود. (آقایی، ۱۳۹۲، ص ۲۵)

حبس خانگی نوجوانان بزهکار در نظام حقوقی انگلستان

حبس در منزل در حقوق انگلستان مانند سایر کشورهای اروپایی در بسیاری از جرایم سبک (اختصاصی) مورد قبول قرار گرفته است که این حبس در منزل می‌تواند با نظارت الکترونیکی یا تلفنی یا امواج رادیویی تحت مراقبت مامور تعلیق مراقبتی قرار بگیرد. البته در خصوص جرایم سنگین و توامان با کیفرخواست در صورت شرایط خاص در قوانین جزایی انگلستان هم حبس در خانه در حقوق کودکان و نوجوانان مورد قبول بوده است. ابزارهای الکترونیک نظارتی محل سکونت بزهکار به عنوان محلی که آزادی‌های روزمره و تفریحی بزهکار را محدود می‌کند و آن را قاعده مند می‌نماید. (ناتال، ۲۰۱۰، ص ۳۷)

۲-۷- نظارت الکترونیکی

مجازات‌هایی مثل حبس خانگی و نظارت الکترونیکی نیز با توجه به این که هر فردی حق دارد در شرایط برابر و رضایت بخش کار کند و برای کار یکسان دست مزد برابر دریافت کند (مواد ۶ و ۷ میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ۱۹۶۶ نیز به این مطلب اشاره دارد) نیز به نوعی محرومیت از برخی حقوق اجتماعی به شمار می‌آید. (نیازپور، ۱۳۸۷، ص ۱۲۲).

نظارت الکترونیکی بر اطفال و نوجوانان بزهکار در نظام حقوقی ایران

با تصویب قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ش، نهاد نوین نظارت الکترونیکی وارد نظام عدالت کیفری ایران شد؛ نهادی که در نظام دیگر کشورها، سابقه قدیمی‌تری داشت. این نهاد با بیش از پنج دهه سابقه خود در نظام امریکا به تدریج وارد قوانین سی کشور مختلف گردیده است. در قانون جدید مجازات اسلامی، اجرایی شدن نظارت الکترونیکی به‌مانند بسیاری از این نهادها، منوط به آیین‌نامه اجرایی است. در خصوص اجرایی شدن این نهاد در آغاز باید با توجه به چارچوب‌های مفهومی، بازه اجرایی و هدف از آن، همچنین توجه به تعداد زندانیان در زمان صدور حکم به نظارت الکترونیکی مشخص گردد. (آقایی، ۱۳۹۲، ص ۲۸)

نظارت الکترونیکی بر اطفال و نوجوانان بزهکار در نظام حقوقی انگلستان

مراقبت از متهم یا مجرم در محل سکونت از طریق دستگاه‌های الکترونیکی پدیده نوینی است که در برخی از نظام‌های آنگلو ساکسون متداول شده است. (کوهن، ۱۳۸۳، ص ۱۹۴)

در انگلستان نوجوانان بالای ۱۸ سال که به مجازات حبس کوتاه مدت محکوم شده‌اند، می‌توانند از آزادی مشروط همراه با حمل الزامی دستبند الکترونیکی بهره‌مند شوند. بر این اساس، امکان اطلاع از ساعات و مکان‌های رفت و آمد آنان فراهم می‌گردد.

نوجوانان بالای ۱۸ سال که به مجازات حبس کوتاه مدت محکوم شده‌اند، می‌توانند از آزادی مشروط همراه با حمل الزامی دستبند الکترونیکی بهره‌مند شوند. بر این اساس، امکان

اطلاع از ساعات و مکان‌های رفت و آمد آنان فراهم می‌گردد.

۲-۸- حبس پایان هفتگی

این ضمانت اجرا که در قبال نوجوانان معارض با قانون پیش بینی شده است نگهداری در دو روز آخر هفته در کانون اصلاح و تربیت می‌باشد

در مورد شرایط بزهکارانی که تحت این نوع کیفر قرار می‌گیرند، دادگاه‌ها باید اخلاق و رفتار و شخصیت بزهکاران نوجوان را در نظر بگیرند و این سیستم را فقط در مورد کسانی اعمال می‌کنند که استعداد و آمادگی کافی برای پذیرش آن را داشته، ظرف یک یا چند روز محرومیت از آزادی به اندازه کافی تنبیه شده و از ارتکاب جرم خودداری نمایند .. (قانونی رضایی مقدم، ، ۱۳۹۲، ص ۶۴)

حبس پایان هفتگی در مورد اطفال و نوجوانان بزهکار در نظام حقوقی ایران

در تبصره ۲ ماده ۸۹ قانون مجازات اسلامی سال ۱۳۹۲ نیز به این موضوع پرداخته است . شایسته بود مدت نگهداری در آخر هفته در کانون اصلاح و تربیت مانند بندهای الف تا پ ماده ۸۹ به صورت پلکانی پیش بینی می‌شد چون تناسبی بین حداقل که ۳ ماه است و حداکثر که ۵ سال می‌باشد وجود ندارد ، زیرا در تعزیر درجه ۵ که مدت نگهداری در کانون به صورت متوالی از ۳ ماه تا ۱ سال است با توجه به تبصره ۲ اگر قاضی بخواهد آن را تبدیل به نگهداری منقطع کند و به حداکثر یعنی ۵ سال حکم دهد امری مغایر با هدف و فلسفه وضع تبصره صورت گرفته است .

حبس پایان هفتگی در مورد اطفال و نوجوانان بزهکار در نظام حقوقی انگلستان

روش بازداشت‌های آخر هفته ابتدا در چند کشور اروپایی (آلمان ، انگلیس ، بلژیک و فرانسه) به صورت آزمایشی اجرا گردید. سپس با توجه به مفید بودن آن در متن قوانین کیفری رسمی آنجا پیش بینی شد. در آلمان این روش برای نوجوانان ۱۴ تا ۱۸ سال که مرتکب جرم‌های کوچک و کم اهمیت شده اند به کار گرفته می‌شود و طول بازداشت آخر هفته ، شش هفته می‌باشد. در انگلستان در قبال نوجوان ۱۵ الی ۱۸ سال اعمال می‌شود. (آشوری ، ۱۳۹۱)

بررسی اجمالی چالش‌های پذیرش مطلق حبس زدایی

پذیرش مطلق تئوری حبس زدایی ، نظام عدالت کیفری را با چالش‌های زیادی مواجه می‌سازد.

مشکل اول آن است که انکار مجازات زندان به طور کامل ، با کارکرد فایده مندی و رسالت پیشگیرانه کیفر مزبور به ویژه برای مجرمین خطرناک و متجاوزین به حقوق معنوی و مادی شهروندان تهدید بزرگی برای دستگاه عدالت جامعه خواهد بود . زیرا هدف کیفر آن است که موجب بازدارندگی فردی و اجتماعی گردد . لذا حذف مجازات زندان بدون تعیین جایگزین

مناسب و مطمئن برای آن و بدون پیش بینی تدابیر اصلاحی و بازپرورانه برای مجرمین عمدی و خطرناک ، هرچند عامل تقلیل تراکم جمعیت کیفری است ، اما از جهتی امنیت اجتماع را به مخاطره انداخته و مجرمین سابقه دار و حرفه ای را در تجاوز به جان و مال و نوامیس مردم جری تر می سازد.

مشکل دوم آن است که قضات دادگاه ها در تطبیق رفتارهای مجرمانه با قوانین کیفری ناگزیر با وفور مجازات زندان در این قوانین مواجه می شوند ، و از آن جا که الزامی در تبعیت از سیاست حبس زدایی در خود احساس نمی کنند، مجازات زندان را مورد حکم قرار می دهند و مهمتر آن که سیاست قوه قضاییه در عدم استفاده از زندان ، در تعارض صریح با سیاست جنایی تقنینی و معارض با اصل تفکیک قوا و استقلال قضات می باشد .

مشکل سوم آن است که تساهل و تسامح در اجرای مجازات و اعمال واکنش نامناسب در قبال بزهکاران ، موجب سلب اعتماد شهروندان و نارضایتی آنان از عملکرد دستگاه قضا و مجریان عدالت خواهد شد . این تردید و بدبینی موجب می گردد مشروعیت دستگاه قضایی به عنوان پناهگاه و مرجع اصلی تظلم خواهی شهروندان تا حدود زیادی از دست برود و مجرمین خطرناک عزم خود را برای تجاوز و تعدی به حقوق مردم جزم نمایند .. (نجفی توانا ، ۱۳۸۹ ، ص ۱۸۴)

انتقادات وارد بر عدالت کیفری نوین در انگلستان و ولز و نظام حقوق کیفری در ایران کمیته حقوق کودک سازمان ملل در سال ۲۰۰۲ به صورت رسمی نگرانی خود را نسبت به سیاست و رویه عملی عدالت کیفری نوجوانان در انگلستان و ولز اعلام نمود ، که بر مبنای آن کودکان و نوجوانان در انگلستان و ولز در معرض حبس زود هنگام و گسترده قرار می گیرند. روشی که سیستم عدالت کیفری جدید اطفال اتخاذ نموده است ، نه تنها به خاطر نقض حقوق نوجوانان، غیر انسانی است، بلکه از نظر اقتصادی نیز بسیار هزینه بر بوده و از همه مهمتر در زمینه پیشگیری از جرم تقریبا بی تاثیر است. در نتیجه برای دولت انگلستان که نگرانی هزینه های اقتصادی از یک سو و دغدغه اعمال سیاست های منطقی و منطبق با واقعیت های اجتماعی از سوی دیگر را دارد چنین رویکردی به بزهکاری اطفال شگفت انگیز به نظر می رسد. در سیستم قضایی ایران به دلیل افراط و تفریط ، در اعمال سیاست هایی نظیر کیفرزدایی (مانند حبس زدایی و اشاعه فرهنگ میانجیگری) در عمل به رکود و خنثی سازی سیاست جنایی تقنینی می انجامد و با سرپوش گذاشتن بر واقعیات ملموس اجتماعی در درک نیازهای فعلی جامعه ایران ، ایجاد امنیت و مهار بزهکاری ناتوان می ماند . تاسیس واکنش های جدیدی مثل کار عام المنفعه ، اقامت در منزل و نگهداری پایان هفته در کانون اصلاح و تربیت بدون این که شرایط و زمینه های فنی و اجرایی و نیز نیروی انسانی آموزش دیده و متخصص فراهم شده

باشد با تردید جدی مواجه است. با تشکیل پلیس ویژه اطفال و بهره‌گیری از توان مددکاران اجتماعی و تصویب آئین‌نامه‌های اجرایی می‌توان به حقوق کیفری افتراقی اطفال در حقوق ایران معتقد بود.

وجود مشکلاتی نظیر فاصله زمانی زیاد بین قطعیت و احکام کیفری و اجرای آن‌ها، گسترش تدابیر عفو عمومی و خصوصی، توسعه تدابیر آزادی مشروط و تعلیق مجازات، تساهل و رافت در برخی قوانین اجرای احکام کیفری مانند آئین‌نامه اجرایی سازمان زندان‌ها، ضعف امکانات فیزیکی و بسیاری دیگر از معضلات سیاست جنایی اجرای مجازات با رکود شدید مواجه نموده و از اثربخشی کیفرها به شدت کاسته است. (نجفی توانا، ۱۳۸۹، ص ۱۸۶)

نتیجه‌گیری

در قانون انگلستان حداقل سن مسئولیت کیفری اطفال ۱۰ سال تعیین شده است، عدم پیش‌بینی سن حداقل مسئولیت کیفری در قوانین فعلی که قبل از آن، طفل قابل تعقیب و یا مجازات نباشد از مواردی است که قانون ساکت مانده است.

ناهماهنگی آشکار بین سیاست کیفری ایران در مقوله تعیین مجازات از لحاظ نوع و میزان آن با حقوق تطبیقی و مقررات بین‌المللی از جمله عهدنامه حقوق مدنی و سیاسی، مقررات پکن و پیمان‌نامه حقوق کودک وجود دارد برای تطبیق با استانداردهای بین‌المللی باید مجازات‌های سخت و سنگین مانند اعدام، قصاص، حبس ابد، غیره را که ممکن است به لحاظ جسمی و روحی و حقوقی آسیب‌زا باشند، با استفاده از پتانسیل فقه پویا و مترقی همگام با جنبش جهانی، از فهرست کیفرهای اطفال زیر ۱۸ سال حذف کرد و تعیین مجازات‌های جایگزین (کیفر زدایی)، تغییر الگوی تدابیر کیفری با توجه به اثرات منفی مجازات بر اطفال و به ویژه به لحاظ اتفاقی بودن جرایم آنان به شدت مورد حمایت و ضروری قرار گیرد.

در نظام حقوقی ایران با استفاده از تعیین مجازات‌هایی همچون انجام خدمات عمومی، تعلیق مراقبتی و اقامت در نقاط اجباری یا حبس در منزل، یا کیفرهای پایان‌هفته‌ای به عنوان مجازات سالب آزادی و محدودکننده آزادی بود که جایگزینی برای مجازات حبس در زندان‌ها شد. در انگلستان نیز پیشینه جایگزین‌ها به یکصد و اندی سال پیش و قبل از مکتب تحقیقی می‌رسد. از کیفرهای جایگزین حبس در انگلستان می‌توان به نظام جریمه روزانه و کار عام‌المنفعه و همچنین قرارهایی مثل قرار ارجاع و قرار برنامه اقدامات و قرار جبران خسارت یاد نمود و مجازات‌های جایگزین مناسب و موثر در اعمال سیاست کیفر زدایی و اربابی روشی است که امروزه برای بزهکاران بزرگسال نیز تجویز شده است و نتایج مثبتی به همراه داشته است.

فهرست منابع

۱. اردبیلی، محمد علی، (۱۳۸۴) حقوق جزای عمومی، تهران، نشر میزان
۲. آشوری، محمد، (۱۳۸۲) جایگزینهای زندان یا مجازاتهای بینابین، چاپ اول، تهران، نشر گزارش
۳. پاک نهاد، امیر، (۱۳۸۵ الف) «دادرسی کیفری اطفال در حقوق انگلستان»، مجله تخصصی الهیات و حقوق، شماره ۱۹
۴. پرویزی فرد، آیت الله، (۱۳۹۱) آیین دادرسی کیفری تطبیقی سلب آزادی از متهم در حقوق ایران و انگلستان، تهران، انتشارات جنگل
۵. حجتی، سید مهدی، (۱۳۸۰)، تحول واکنش اجتماعی در قبال بزهکاری اطفال، نشریه شماره ۳۵، معاونت آموزش دادگستری تهران
۶. دانش، تاج زمان، (۱۳۷۴)، اطفال و نوجوانان بزهکار، تهران، انتشارات موسسه خدمات فرهنگی رسا
۷. روحانی و مهرپور، حسن و حسین، (۱۳۹۱)، سن اهلیت و مسؤلیت قانونی در فقه اسلامی و نظام حقوقی جمهوری اسلامی، مرکز تحقیقات استراتژیک ایران، چاپ نخست،
۸. عباچی، مریم، (۱۳۸۸)، «پیشگیری از بزه دیدگی مکرر کودکان با تأکید بر نقش پلیس در پیشگیری از تکرار جرم و از بزه دیدگی»، مجموعه مقالات نخستین همایش ملی پیشگیری از جرم
۹. مهرا، نسرین؛ (۱۳۸۳)، «ترمیمی» شدن عدالت کیفری در انگلستان و ویلز، علوم جنایی، مجموعه مقالات در تجلیل از دکتر محمد آشوری، تهران، سمت
۱۰. مهرا، نسرین، (۱۳۸۶)، نظام عدالت کیفری اطفال و نوجوانان در انگلستان و ولز، مجله تحقیقات حقوقی، شماره ۴۶
۱۱. نجفی توانا، علی، (۱۳۸۲)، نابهنجاری و بزهکاری اطفال و نوجوانان از منظر جرم شناسی، چاپ اول، تهران، راه تربیت
۱۲. نجفی توانا، علی، (۱۳۸۳)، «سن مسؤلیت کیفری اطفال در مقررات داخلی و بین المللی»، مجله تحقیقات حقوقی
۱۳. نیازپور، امیرحسین، (۱۳۸۹)، «پاسخ های عدالت کیفری ایران به بزهکاری اطفال»، فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم، سال پنجم، شماره ۱۴
۱۴. منابع و ماخذ (انگلیسی)
15. Bevan, H.K; Child Law, London, Butterworth's, 2007.

16. Cavadino; "Goodbye Doli, must we leave you? "Child and Family Law Quarterly, 9, 165, 2008.
17. "Consultation Paper on the Age of Criminal Responsibility in Hong Kong" <http://www.info><.
18. Delmas Martie, May rie. (2010). Great Systems of Criminal Policy, translated by A.H. Najafi Abrand Abadi, Mizan Pub, 1st edition.
19. Juvenile Delinquency /World YOUTH Report,2003
20. Juvenile crime and juvenile justice: Patterns, models, and implications for clinical and legal practice
21. England and Wales", <http://www.nio.gov.uk> /> No More Excuse, Cm 3809, 2009.

پژوهش‌گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی